

Verspreiding van de Verdragen van Genève en van de Aanvullende Protocollen

Pilootdepartement: Federale Overheidsdienst Kanselarij van de Eerste Minister

Werkdocument 04

I. TOE TE PASSEN BEPALINGEN

A. Rechtsgrond

1. Internationaal recht

- a) Verdragen van Genève: I - artikel 47; II - artikel 48; III - artikel 127 en IV - artikel 144
- b) Aanvullende Protocollen: I - artikel 83 ; II - artikel 19 en III – artikel 7

(1) Artikel 83 - Verspreiding (Protocol I)

- De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich ertoe, zowel in vreedstijd als in geval van een gewapend conflict, de Verdragen en dit Protocol op zo ruim mogelijke schaal te verspreiden in hun respectievelijke landen. In het bijzonder verbinden zij zich ertoe de studie ervan op te nemen in hun militaire opleidingsprogramma's en de burgerbevolking aan te moedigen tot de studie ervan, teneinde de Krijgsmacht en de burgerbevolking vertrouwd te maken met deze werkinstrumenten.
- De militaire of burgerlijke overheden die in tijden van gewapend conflict verantwoordelijkheden dragen voor de toepassing van de Verdragen en van dit Protocol, moeten de tekst van deze werkinstrumenten perfect kennen.

(2) Artikel 19 - Verspreiding (Protocol II)

Dit Protocol zal op zo ruim mogelijke schaal worden verspreid.

(3) Artikel 7 – Verspreiding (Protocol III)

De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich ertoe, zowel in vreedstijd als in geval van een gewapend conflict, dit Protocol op zo ruim mogelijke schaal te verspreiden in hun respectievelijke landen. In het bijzonder verbinden zij zich ertoe de studie ervan op te nemen in hun militaire opleidingsprogramma's en de burgerbevolking aan te moedigen tot de studie ervan, teneinde de Krijgsmacht en de burgerbevolking vertrouwd te maken met dit werkinstrument.

2. Nationaal recht

- a) De wet van 3 september 1952 houdende goedkeuring van de vier Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, B.S. van 26 september 1952, p. 6822 - 6953.
- b) De wet van 16 april 1986 houdende goedkeuring van de twee Aanvullende Protocollen van 8 juni 1977, B.S. van 7 november 1986, p. 15196 - 15252 en van 22 november 1986, p. 15845 en 15846.
- c) De wet van 20 april 2015 houdende instemming met het Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de aanvaarding van een aanvullend onderscheidend embleem (Protocol III), aangenomen in Genève op 8 december 2005, B.S. van 23 september 2015, p. 59497.

B. Analyse van de te nemen maatregelen

1. De verspreiding vormt één van de belangrijkste voorwaarden voor de werkelijke toepassing van de Verdragen en van de Protocollen en dus ook voor de bescherming van de oorlogsslachtoffers.
Ze moet reeds een aanvang nemen in vreedstijd en noodzakelijk worden opgedreven in oorlogstijd.
De Verdragen verplichten de Staten ertoe de studie van hun tekst op te nemen in hun militaire opleidingsprogramma's en "de burgerbevolking aan te moedigen tot de studie ervan". Deze terminologie wijst niet op een versoepeling van de verplichte verspreiding ten aanzien van de burgerbevolking, maar heeft tot doel rekening te houden met de federale Staten waarvan de deelgemeenschappen bevoegd zijn voor het onderwijs (cf. Toelichting bij de Aanvullende Protocollen van 8 juni 1977 bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, Genève, ICRK, 1986, p. 989, nr. 3377. Deze verplichting impliceert dat de centrale overheid alle mogelijke wettelijke maatregelen moet nemen en alle concrete steunmaatregelen ter bevordering van het onderwijs van het internationaal humanitair recht aan de burgerbevolking in de deelgemeenschappen.).
2. Het belang van de verspreiding van het humanitair recht is systematisch beklemtoond tijdens de Internationale Conferenties van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan, bijvoorbeeld via resolutie 3 aangenomen op de

30ste Internationale Conferentie (Genève, 26-30 november 2007). Deze resolutie met als opschrift “*Réaffirmation et mise en œuvre du droit international humanitaire – Préserver la vie et la dignité humaine dans les conflits armés*” herinnert eraan dat de verspreiding van het internationaal humanitair recht binnen de Krijgsmacht en de burgerbevolking (bv: opleiding, onderwijs) ertoe bijdraagt om dit recht te doen naleven (§§ 24-27). De verspreiding was steeds een duidelijke prioriteit in het kader van de diverse verbintenissen die de nationale verenigingen en de Staten, waaronder België, hebben aangegaan tijdens de Internationale Conferenties. Tijdens de 32ste Internationale Conferentie van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan van 8 tot 10 december 2015 heeft België, samen met het Belgische Rode Kruis, verschillende verbintenissen aangegaan inzake de verspreiding van het internationaal humanitair recht onder specifieke doelgroepen.

II. BETROKKEN DEPARTEMENTEN

- A. Eerste Minister: coördinatie en externe communicatie
- B. Defensie
- C. Onderwijs (gemeenschappen): universiteiten - scholen
- D. Volksgezondheid: medische en paramedische kringen
- E. FOD Binnenlandse Zaken: interventieteams in het buitenland
- F. FOD Justitie
- G. FOD Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking
- H. Belgisch Rode Kruis (beide gemeenschappen)

Pilootdepartement: Federale Overheidsdienst Kanselarij van de Eerste Minister.

III. BUDGETTAIRE WEERSLAG

De meeste uitvoeringsmaatregelen kunnen blijkbaar verwezenlijkt worden in het kader van de gewone functies van het huidige personeel en binnen de perken van de begroting voor de documentatie en de opdrachten van de betrokken departementen.

IV. STAND VAN ZAKEN

- A. Vóór de oprichting van de ICHR
Cf. werkdocument van maart 1996.
- B. Structurele maatregelen genomen door de diverse departementen en instellingen die vertegenwoordigd zijn bij de ICHR sinds haar oprichting

1. Defensie

a. Militaire Commissie voor het Recht van de gewapende conflicten (MCRGC)

Defensie heeft een Militaire Commissie voor het Recht van de gewapende conflicten opgericht, die als opdracht heeft de lijst van de maatregelen voor de implementatie van het recht van de gewapende conflicten (RGC) bij Defensie op te stellen, de toepassing ervan te organiseren en de uitvoering ervan te controleren. In dit kader formuleert de MCRGC specifieke richtlijnen betreffende de verspreiding van het RGC.

b. Algemeen opleidingsprogramma

De Algemene Order J/815 van 8 februari 1996 bevat het algemeen opleidingsprogramma voor alle militaire personeelscategorieën. Deze AO-J/815 met als titel “Richtlijn betreffende het onderricht over het recht inzake de gewapende conflicten (RGC) en de inzetregels (IR) bij de Krijgsmacht” beschrijft de opleiding van het militair personeel op alle niveaus (officieren, onderofficieren en vrijwilligers) tijdens basiscursussen en permanente vorming.

Voor elke personeelscategorie en elk opleidingsniveau zijn onderricht-handleidingen opgesteld en ter beschikking gesteld van de eenheden/scholen/instructiecentra.

De AO-J/815 bepaalt eveneens dat de theoretische opleiding moet worden aangevuld met een praktische opleiding via oefeningen en manoeuvres.

Tijdens de basisopleiding ontvangt elke militair, als “geheugenteuntje”, een kaart met als titel “Humanitaire regels voor de soldaat”.

Voordat ze op missie vertrekken, ontvangen de militairen steeds een overzicht van de regels van het recht van de gewapende conflicten en een opleiding over het gebruik van geweld, die specifiek betrekking heeft op die opdracht, met name de inzetregels van de opdracht.

Defensie werkt aan een nieuw “Concept van opleiding in het Recht van de Gewapende Conflicten en Inzetregels”. Dit document zal de AO-J/815 vervangen.

c. Raadgever in het recht van de gewapende conflicten (RRGC)

In 1987-88 heeft Defensie een structuur van Raadgevers in het recht van de gewapende conflicten (RRGC) gecreëerd bij de Generale Staf, bij alle eenheden tot op het niveau bataljon/onafhankelijke compagnie of gelijkwaardige eenheid en in de scholen/instructiecentra. Een van de taken van de RRGC is de verspreiding van het RGC binnen zijn eigen eenheid. Twee juristen zijn permanent gedetacheerd binnen de Divisie “Operaties en Training”. Bovendien vergezelt een jurist de militairen tijdens bepaalde oefeningen en bij de meeste operaties op het terrein. Zijn rol bestaat erin het commando advies te geven over elke juridische materie met betrekking tot de missie. Verder wordt een jurist ingezet

binnen de internationale commandocentra bij bepaalde multinationale operaties.

De RRGC krijgt een tamelijk diepgaande specifieke vorming die twee delen omvat:

- Deel I is gewijd aan het internationaal publiek recht en aan het nationaal en internationaal strafrecht;
- Deel II is gewijd aan het recht van de gewapende conflicten en aan de inzetregels.

Voor meer informatie over de opdracht, de structuur, de bevoegdheden, de vorming en de training van de RRGC wordt verwezen naar de Richtlijn ACOT-SPS-DCARGC-CPCL-001.

d. Juridische adviseurs (LEGAD)

De Algemene Directie Juridische Steun en Bemiddeling (DGJM) van Defensie heeft een structuur gecreëerd om juridische steun te verlenen bij operaties. LEGAD's (Legal Advisors) helpen commandanten in een operatiezone met alle juridische vragen in verband met de missie, met inbegrip van het recht van de gewapende conflicten. De LEGAD's dragen tevens bij tot de verspreiding van het RGC, zowel binnen de eenheden als tijdens de opleiding van de RRGC's en de (interne) juridische opleiding van de LEGAD's.

2. FOD Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking

De FOD Buitenlandse Zaken ziet erop toe dat sommige elementen inzake IHR en humanitaire hulp worden opgenomen in de discussieprogramma's van de diplomatieke dagen. Zo werd in 2015 een sensibiliseringssessie inzake de humanitaire beginselen en het IHR georganiseerd voor de posthoofden humanitaire hulp, in samenwerking met de DGD (dienst humanitaire hulp, OCHA en ICRK).

In 2016 werden ook sessies IHR en Humanitaire Hulp georganiseerd in het kader van de opleiding van stagiairs van de eengemaakte carrière van de FOD Buitenlandse Zaken.

Bovendien is Ontwikkelingssamenwerking een partnerschap aangegaan met het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRK). Het ICRK wordt immers door het KB van 19 april 2014 erkend als een van de partnerorganisaties van de Belgische humanitaire hulp. Bijgevolg wordt de institutionele dialoog geïntensifieerd en ontvangt het ICRK bijdragen om zijn taak te kunnen vervullen, met name inzake het verspreiden van de Verdragen van Genève en de Aanvullende Protocollen.

De samenwerkingssteun betreft:

- een meerjarenbijdrage aan de zetel om de capaciteit van de instelling te helpen versterken;
- bijdragen voor de plaatselijke acties van het ICRK, voornamelijk in landen die zich in een conflict- of postconflictsituatie bevinden. De verspreiding van het IHR wordt systemisch opgenomen in de programma's van het ICRK.

Ontwikkelingssamenwerking subsidieert tevens activiteiten van het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) en van het Rode Kruis-Vlaanderen, die gericht zijn op het verspreiden van het IHR in België en de ontwikkelingslanden. Sinds 2014 kan de dienst humanitaire hulp ook dit soort activiteiten subsidiëren, maar tot op heden bestaat hiervoor geen specifieke financiering.

3. FOD Binnenlandse Zaken

De FOD Binnenlandse Zaken heeft tot op heden geen specifieke stappen ondernomen om de beginselen van het internationaal humanitair recht te verspreiden onder zijn diensten.

Sommige medewerkers van de operationele diensten van de Civiele Bescherming, met name de leden van de interventieteams in het buitenland, werden opgeleid door de VN en de EU en hebben de principes die toepasselijk zijn op internationale hulpverleningsoperaties in geval van rampen en sommige basisprincipes van het humanitair recht meegekregen in deze opleidingen.

4. FOD Justitie

Sinds 31 maart 2006 beschikt de Federale Overheidsdienst Justitie over een gespecialiseerde dienst, namelijk de dienst internationaal humanitair recht¹, die instaat voor het beheer en de opvolging van de dossiers inzake internationaal humanitair recht. De dienst is, met name, belast met de behandeling van alle dossiers inzake gerechtelijke samenwerking met de internationale strafgerechten waarvoor de Minister van Justitie bevoegd is in zijn rol van centrale autoriteit voor de samenwerking. Genoemde dienst verricht de wetsevaluatie voor deze materie in België en neemt deel aan de Europese en internationale onderhandelingen over dat vakgebied.

Deze dienst heeft tevens als taak advies te verlenen aan de Minister van Justitie en externe partners. Andere besturen wenden zich vaak tot deze dienst voor inlichtingen of vragen over het internationaal humanitair recht. De verspreiding van het internationaal humanitair recht behoort in dat opzicht tot de opdrachten van de dienst. Deze doelstelling wordt op verschillende wijzen gerealiseerd:

- De leden van de dienst fungeren regelmatig als spreker op nationale en internationale conferenties en colloquia.
- Er worden informatiesessies georganiseerd voor een professioneel publiek:
 - er vonden verschillende gespecialiseerde opleidingen voor magistraten plaats. Een eerste sessie werd eind 2000 - begin 2001 georganiseerd in samenwerking met het Belgische Rode Kruis. Opleidingscycli die binnen de FOD Justitie worden georganiseerd en bestemd zijn voor

¹ De dienst internationaal humanitair recht werd opgericht bij het koninklijk besluit van 17 september 2005 houdende oprichting van een dienst internationaal humanitair recht. Dat koninklijk besluit is op 31 maart 2006 in werking getreden.

magistraten, politieagenten en experts van de FOD Buitenlandse Zaken die op internationale missie kunnen worden gestuurd, omvatten een module internationaal humanitair recht, die wordt gegeven door leden van de dienst.

- de opleiding van stagiairs-diplomaten omvat een uiteenzetting over de internationale strafrechten en de opdrachten van de dienst internationaal humanitair recht van de FOD Justitie.

- Er bestaat een nauwe samenwerking met de universitaire wereld. De leden van de dienst worden gevraagd om lezingen te geven in het kader van cursussen over deze materie (bijvoorbeeld, de samenwerking van de dienst in het kader van de seminaries IHR georganiseerd door de Universiteit van Luik). Ze helpen bij de opleiding van studenten die zich voorbereiden op wedstrijden inzake internationaal humanitair recht (Jean-Pictet Competition). Bovendien hebben al meerdere studenten stage gelopen op de dienst.
- Er wordt ook aandacht geschonken aan het verspreiden van het internationaal humanitair recht bij het grote publiek. De leden van de dienst helpen bij evenementen van het maatschappelijk middenveld (conferenties, festivals, ...). Die activiteiten dragen bij tot verspreiden van het internationaal humanitair recht bij een groot publiek.
- Bij koninklijk besluit van 23 augustus 2014 houdende organisatie van de “Belgian Task Force for International Criminal Justice (BTF ICJ)” werd een federaal coördinatie- en overlegorgaan inzake internationaal strafrecht opgericht binnen de FOD Justitie. Het ziet met name toe op de verbetering of ontwikkeling van projecten voor de verspreiding van de materie in het licht van de samenwerking met de internationale straftribunalen.

5. FOD Volksgezondheid

De FOD Volksgezondheid heeft tot op heden geen specifieke stappen ondernomen om de beginselen van het internationaal humanitair recht te verspreiden onder het medisch en paramedisch personeel in België. Het medisch en paramedisch personeel dat opgeleid wordt binnen de internationale interventieteams (B-FAST) heeft onder zijn stafmedewerkers personeel dat opgeleid werd door de VN en de basisprincipes van het internationaal humanitair recht meekreeg in deze opleidingen.

6. De deelstaten

a) Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Er is niet voorzien in een algemene of specifieke opleiding voor ambtenaren. Gezien het beperkte belang, vanuit professioneel oogpunt, voor de gewestelijke ambtenaren en de te vrezende beperkte

belangstelling, weegt de kostprijs van de organisatie van een opleiding niet op tegen het mogelijke resultaat.

b) Franstalige Gemeenschap

- Het decreet van 13 maart 2009 betreffende de overdracht van de herinnering aan misdaden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en verzetsdaden of bewegingen die verzet boden tegen de regimes die deze misdaden hebben veroorzaakt.
- Het doel van dat decreet en de behandelde thema's houden rechtstreeks verband met ernstige schendingen van het IHR. Sinds 2009 heeft deze tekst een duurzaam en coherent kader gecreëerd dat de erkenning en financiering van gespecialiseerde actoren en projecten regelt. In het kader van de jaarlijkse of bijzondere projectoproepen van het decreet werden dossiers die specifiek betrekking hebben op de verspreiding van het IHR erkend.
 - 2011: *Regards croisés sur le respect du droit humanitaire et La haye Justice et Mémoire* (promotor: Belgisch Rode Kruis).
 - 2015: ontwikkeling van een educatief spel over het respect voor de menselijke waardigheid in situaties van gewapende conflicten, bedoeld voor kinderen van 10 tot 12 jaar (promotor: Belgisch Rode Kruis).
 - Drie bijzondere projectoproepen (2013- 2014- 2015) werden uitgeschreven in het kader van het actieplan van Wallonië en van de Fédération Wallonie-Bruxelles voor de herdenkingen van de honderdste verjaardag van de Eerste Wereldoorlog. De kwestie van de schendingen van het IHR was opgenomen in diverse voorgestelde thema's (bv: Praktijken van extreem geweld, kenmerkend voor een totale oorlog waarbij zowel burgers als militairen betrokken zijn of Oorlogsgeweld. Bezet België. Gijzelingen en deportaties). Verschillende projecten met betrekking tot IHR (in het bijzonder deportaties van burgers) werden gekozen in het kader van deze oproepen.
- De vzw *Croix-Rouge de Belgique – Communauté francophone – Activités internationales* is sinds 2012 erkend als *Gelabeld centrum voor de overdracht van de herinnering*. Deze vzw levert belangrijk werk op het specifieke gebied van de verspreiding van het IHR door zich tot diverse doelgroepen te richten (zie hieronder).
- In samenwerking met de GRIP (*Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité*) heeft de cel *Démocratie ou barbarie* van het *Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles* in 2015 het verzamelwerk *Le viol. Une arme de terreur. Dans le sillage du combat du docteur Mukwege* gepubliceerd. Dit werk werd verdeeld in alle middelbare scholen van de Fédération Wallonie-Bruxelles.

- In oktober 2015 heeft de cel *Démocratie ou barbarie* een studiedag gewijd aan dit thema.
- Twee thema's (verkrachting als oorlogswapen en kindsoldaten) met betrekking tot IHR waren opgenomen in het pedagogisch dossier van het project "*Citoyens du monde. Elevons la voix*" gerealiseerd door *Amnesty International*, in samenwerking met de cel *Démocratie ou barbarie*.
- Verschillende Belgische universiteiten organiseren gespecialiseerde masters of aanvullende masters in mensenrechten of in internationaal recht, met inbegrip van lessen over IHR. Deze materie komt ook aan bod in het opleidingsprogramma voor studenten menswetenschappen, met name in het kader van Rechten en Politieke Wetenschappen.
- De cel *Démocratie ou barbarie* werkt momenteel aan twee toekomstige projecten.
 - Nu en dan, een studiedag (in samenwerking met het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis) die gewijd is aan de specifieke problematiek van het gebruik van oorlogsgassen, met een bezoek aan de ontmantelingseenheid voor toxische munitie van DOVO (Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffings-tuigen) in Poelkapelle.
 - Het aangaan van een partnerschap met het Belgische Rode Kruis om voorlichtings- en sensibiliseringsacties te organiseren voor scholen en verenigingen (ronddelen van publicaties, studiedag, enz.).

c) Vlaamse Gemeenschap

Binnen het Vlaams decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk worden organisaties gesubsidieerd omdat ze werken rond een specifiek thema of een cluster van nauw verwante thema's vanuit hun educatieve en een maatschappelijke activeringsfunctie (bewegingen); vanuit een gemeenschapsvormende functie, een culturele functie, een maatschappelijke activeringsfunctie en een educatieve functie (verenigingen); of in hoofdzaak vanuit hun educatieve functie (vormingsinstellingen). Hieronder kunnen mogelijk ook organisaties vallen die rechtstreeks of onrechtstreeks werken rond humanitair recht.

e) Duitstalige Gemeenschap

Geen informatie op 28 september 2016

7. Het Belgische Rode Kruis

Een van de uitdrukkelijke opdrachten van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging is de verspreiding, zowel nationaal als internationaal, van het internationaal humanitair recht (IHR). De nationale verspreiding van het IHR is opgenomen in de statuten van het Belgische Rode Kruis. Het Rode Kruis helpt de regering bij het vervullen van deze opdracht. Het werkt ook samen met deze laatste om te zorgen voor de naleving van het IHR en de bescherming van de onderscheidende emblemen die erkend zijn door de Verdragen van Genève van 1949 en de Aanvullende Protocollen bij deze Verdragen, overeenkomstig de Statuten van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging.

Het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap) organiseert verschillende activiteiten bij diverse doelgroepen (zie de punten b en c hieronder).

Daarnaast vinden gezamenlijke activiteiten plaats, met name (maar niet uitsluitend) op het federale niveau voor:

- de Krijgsmacht;
- de medewerkers van de federale overheid;
- de parlementsleden;
- de studenten;
- de toekomstige of huidige hulpverleners.

a) De verspreiding van het IHR bij specifieke doelgroepen door het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap)

(1) Krijgsmacht

Het Rode Kruis-Vlaanderen en het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) organiseren jaarlijks, in het kader van de opleiding van de “Raadgevers in het recht van de gewapende conflicten” van de Belgische Krijgsmacht, een lespakket over de rol van de beschermende mogendheden en van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging in gewapende conflicten.

Bovendien neemt het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap) deel aan sommige terreinoefeningen, via een rollenspel, om militairen te sensibiliseren voor de rol en de operationele aanpak van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging in noodsituaties, met inbegrip van gewapende conflicten. Deze oefeningen bieden ook de gelegenheid om nader in te gaan op de regels voor de bescherming van bepaalde burgercategorieën (bv: vluchtelingen, ontheemden, humanitair personeel).

Het helpt ook regelmatig mee aan de studiedagen die worden georganiseerd door het Studiecentrum voor militair recht en oorlogsrecht. Die dagen hebben als doel militairen en andere doelgroepen te sensibiliseren voor de verschillende thema's van het IHR.

De organisatie van bovenvermelde activiteiten werd bevestigd in een kaderovereenkomst die op 23 november 2012 werd

ondertekend door het Ministerie van Defensie en het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap). Deze overeenkomst heeft tot doel om nauwer samen te werken op het gebied van opleiding en internationaal humanitair recht. Het biedt ook nieuwe toekomstperspectieven voor samenwerking. Met het oog op de goede uitvoering van de activiteiten wordt jaarlijks een actieplan opgesteld door een Programmeringscomité.

(2) Medewerkers van de federale overheid

Op verzoek van de federale overheid worden opleidingen en/of infovergaderingen georganiseerd voor ambtenaren en medewerkers van de betrokken overheidsdiensten.

Sinds 2004 worden bijvoorbeeld regelmatig opleidingen IHR verzorgd voor het personeel van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking, met name voor de stagiairs-diplomaten. Dit gebeurt op verzoek. Deze activiteit vloeit voort uit een verbintenis die België heeft aangegaan tijdens de XXVIIIste Internationale Conferentie van het Rode Kruis en de Rode Halve Maan (2003). Een andere verbintenis die België en het Belgische Rode Kruis hebben aangegaan tijdens de XXXIIste Internationale Conferentie (2015) onderstreept nogmaals het belang van die activiteit.

Bovendien organiseert het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap) regelmatig, in samenwerking met het ICRK en de *Université Catholique de Louvain*, als lid van de Internationale Vereniging van Universiteiten “Network on Humanitarian Action” (NOHA), een introductieseminarie rond internationaal humanitair recht. Dit seminarie is bedoeld voor ambtenaren van de instellingen van de EU en van de NAVO, vertegenwoordigers van de permanente missies van de Staten bij deze instellingen, medewerkers van humanitaire organisaties, journalisten en ambtenaren van de Belgische overheidsdiensten (zowel federaal als op het niveau van de gewesten en gemeenschappen).

(3) Parlementsleden

Nu en dan wordt voor de parlementsleden een infovergadering of een briefing georganiseerd over het internationaal humanitair recht en de rol van de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging op dat gebied. Specifieke actualiteitsthema's komen eveneens aan bod.

(4) Studenten

In 2015 en 2016 heeft het Belgische Rode Kruis (beide gemeenschappen), in samenwerking met de Koninklijke Militaire School, jaarlijks een Sensibiliseringsdag georganiseerd voor studenten in de rechten aan de Belgische (Nederlandstalige en Franstalige) universiteiten en studenten van de Koninklijke Militaire School. Deze dag omvat twee delen. In de voormiddag vindt een conferentie plaats die de

krachtlijnen en principes van het internationaal humanitair recht toelicht aan de hand van actuele conflicten. In de namiddag biedt een “Raid Cross”, een realistisch rollenspel, de studenten de gelegenheid om de regels van het internationaal humanitair recht concreter te benaderen door de rol te spelen van strijder, krijgsgevangene, juridisch raadgever in het recht van de gewapende conflicten of nog van hulpverlener.

(5) Toekomstige en huidige hulpverleners

Zowel het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) als het Rode Kruis-Vlaanderen organiseren regelmatig een introductiesessie rond internationaal humanitair recht in het kader van de Infocyclus van de Belgische Technische Coöperatie (BTC), respectievelijk binnen de Nederlandstalige en Franstalige cursussen. De Infocyclus is in de eerste plaats bedoeld voor (toekomstige of in functie zijnde) hulpverleners.

b) De verspreiding van het IHR door het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap)

(1) Onder de vrijwillige en permanente leden van het Rode Kruis

Om de drie maanden, op de onthaaldag van nieuwe medewerkers van het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap), vindt een introductiesessie plaats over de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging, haar Grondbeginselen en emblemen. Het internationaal humanitair recht komt zeer beperkt aan bod.

Medewerkers die zich in deze materie wensen te verdiepen, kunnen zich inschrijven voor de jaarlijkse cursus internationaal humanitair recht.

Bovendien worden opleidingen internationaal humanitair recht georganiseerd voor de vrijwilligers ECM-DIH, rekening houdend met hun functie. De vrijwilligers worden, na afloop van hun opleidingsproces, gediplomeerde animatoren en zorgen in dit kader voor sensibilisering in de scholen (zie punt (2)).

In het kader van de strategie 2017-2021 wil de *Service Education à la Citoyenneté Mondiale – Droit international humanitaire* van het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) de acties voor de verspreiding van de Grondbeginselen intensiveren en het gevoel van verbondenheid met de Internationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanbeweging bevorderen, en dit zowel bij de vrijwilligers als bij de werknemers van het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap).

Tot slot volgen de medewerkers van het *département international* en de afgevaardigden die vertrekken voor een dringende missie of een ontwikkelingsmissie voor rekening van het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap), een online opleiding over de Internationale Rode Kruis- en Rode

Halve Maanbeweging, genaamd “The World of Red Cross and Red Crescent” (WORC). Dit *e-learning* instrument werd ontwikkeld door de IFRK en bevat een inleiding over de componenten van de Beweging, haar Grondbeginselen, emblemen en enkele basisnoties internationaal humanitair recht. Alvorens op missie te vertrekken, krijgen de afgevaardigden ook een praktische gids opgesteld door het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap): “*Droit humanitaire en pratique*” (gepubliceerd in 2013). Deze gids, die bedoeld is voor de Belgische hulpverleners, herinnert aan de basisregels van het internationaal humanitair recht en van het internationaal recht inzake mensenrechten die toepasselijk zijn in situaties van veralgemeend geweld (waaronder gewapende conflicten) en beschrijft hoe men zich moet gedragen op het terrein.

- (2) In het lager en secundair onderwijs – onder de leerkrachten en hun leerlingen

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) wil de capaciteiten van leerkrachten versterken om zich in te zetten voor menselijke waardigheid in situaties van gewapende conflicten en gewapend geweld, zowel in het Noorden als in het Zuiden. De betrokken leerkrachten zijn die van het 5de en 6de lagere schooljaar, en van alle jaren van het secundair onderwijs, ongeacht de onderwijsrichtingen en -netten, binnen de Fédération Wallonie-Bruxelles. Deze capaciteitsversterking omvat drie luiken:

-het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) sensibiliseert de leerkrachten en hun leerlingen rond de menselijke noden in geval van gewapende conflicten en het IHR, met de hulp van zijn vrijwillige animatoren en via pedagogische animaties

-Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) biedt opleidingen aan in het kader van de permanente vorming van leerkrachten, die door officiële instellingen worden georganiseerd. Zo verzorgt het, in het kader van het programma van het *Institut de Formation en cours de Carrière*, een opleiding over het thema “*Indifférence et sentiment d’impuissance face aux conflits armés : sensibiliser les élèves aux principes démocratiques et aux droits humains pour éveiller la conscience solidaire et citoyenne*”. Ze is een van de opleiders van de *Conseil de l’enseignement des communes et provinces* met een opleiding over “*Conflits et exils : comprendre les phénomènes sous-jacents et combattre les préjugés*”.

- het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) stimuleert en begeleidt leerkrachten bij het organiseren van kwalitatieve sensibiliseringsprojecten, samen met hun leerlingen, over de menselijke noden in geval van gewapende conflicten, binnen hun school.

- (3) In universitaire kringen

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) organiseert sinds 1992 een wedstrijd internationaal humanitair recht voor studenten aan de Franstalige universiteiten. Ingevolge ontwikkelingen op het gebied van internationale strafrechtelijke maatregelen werd dit initiatief in 1998 heropgestart. De nieuwe aanpak is wel verschillend: er worden internationale inter-universitaire wedstrijden georganiseerd in de vorm van gesimuleerde processen voor het Internationaal Strafhof.

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) is ook actief in het kader van seminaries inzake IHR voor studenten van de tweede en derde cyclus rechten (bv: seminarie IHR aan de Universiteit van Luik; seminarie IHR in het kader van het diploma NOHA aan de *Université Catholique de Louvain*). Sinds 2009 ondersteunt het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) de *Hautes Ecoles* ook bij seminaries inzake IHR die in het bijzonder bestemd zijn voor bachelorstudenten in de rechten of in internationale samenwerking (bv: *Haute Ecole de la Province de Namur*).

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) helpt ook al enkele jaren bij de opleiding van universiteitsstudenten die zich voorbereiden op de Wedstrijd Jean-Pictet inzake internationaal humanitair recht (bv: ULB, ULg).

Het organiseert soms, in samenwerking met het Belgische Rode Kruis–Vlaamse Gemeenschap, sensibiliseringsdagen rond internationaal humanitair recht voor studenten van de universiteiten en van de Koninklijke Militaire School.

Verder helpt het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) de cellen IHR aan de Franstalige universiteiten van ons land bij het opstarten en ontwikkelen van activiteiten. Deze cellen organiseren verschillende sensibiliseringsactiviteiten inzake IHR die betrekking hebben op de internationale actualiteit: conferenties, debatcafés, tentoonstellingen, enz...

- (4) Bij de overheid (zie punt a)
- (5) Onder de federale parlementsleden (zie punt a)
- (6) Onder de journalisten

Sinds 2013 is een cursus internationaal humanitair recht online beschikbaar voor studenten journalistiek. De inhoud werd opgesteld door het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) in overleg met de *Université Catholique de Louvain*. Sinds mei 2013 is deze *e-learning* opgenomen in de academische cursus van de master journalistiek van de *Université Catholique de Louvain*.

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) heeft ook een interactieve pedagogische handleiding opgesteld voor

beroepsjournalisten. Deze is sinds 2013 online beschikbaar (zie de portaalsite IHR van het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap): <http://www.dih-croix-rouge.be/spip.php?article241>).

Sinds 2014 organiseren het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) en de *Association des journalistes professionnels* (AJP) regelmatig een opleiding internationaal humanitair recht voor journalisten. Defensie is betrokken bij het tweede deel van deze opleiding. Na een inleiding tot het internationaal humanitair recht en enkele andere nuttige lespakketten alvorens zich op het terrein te begeven (noties van EHBO, detectie van signalen van posttraumatische stress en uitwisseling van ervaringen met journalisten op het terrein), nemen de journalisten deel aan een terreinoefening die geleid wordt door Defensie om zich vertrouwd te maken met de veiligheidsvoorschriften in het kader van de begeleiding van een detachement op missie en concreet te ervaren welke uitdagingen de naleving van de regels inzake internationaal humanitair recht biedt op het terrein.

(7) Onder de hulpverleners

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) organiseert om de drie jaar, samen met het Internationaal Comité van het Rode Kruis en het Rode Kruis-Vlaanderen, een cursus internationaal humanitair recht voor professionele hulpverleners die zich vertrouwd willen maken met het juridische kader dat van toepassing is op gewapende conflicten. Deze cursus combineert theorie en praktijk, volgens een methodologie die gebruik maakt van oefeningen, simulaties en discussies op basis van concrete uitdagingen waarmee de hulpverleners vandaag te maken krijgen.

Bovendien organiseert het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap) regelmatig een introductiesessie rond internationaal humanitair recht in het kader van de Infocyclus van de Belgische Technische Coöperatie (BTC). De Infocyclus bereikt een groot aantal profielen waaronder de (toekomstige of in functie zijnde) hulpverleners.

Naast deze opleidingen kunnen de hulpverleners deelnemen aan de jaarlijkse cursus internationaal humanitair recht die georganiseerd wordt door het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) en bestemd is voor alle doelgroepen (zie punt 10). Ze kunnen zich ook inschrijven voor het introductieseminarie rond internationaal humanitair recht dat regelmatig georganiseerd wordt door het Belgische Rode Kruis (Vlaamse Gemeenschap en Franstalige Gemeenschap), het ICRK en de *Université Catholique de Louvain* als lid van de Internationale Vereniging van Universiteiten “Network on Humanitarian Action” (NOHA).

Tot slot stelt het Belgische Rode Kruis een praktische gids “*Droit humanitaire en pratique*” (gepubliceerd in 2013) ter beschikking van de Belgische hulpverleners. Deze gids herinnert aan de basisregels van het internationaal humanitair recht en van het internationaal recht inzake mensenrechten die toepasselijk zijn in situaties van veralgemeend geweld (waaronder gewapende conflicten), en in het bijzonder aan de beschermingsregels die de hulpverleners genieten, en beschrijft hoe men zich moet gedragen op het terrein.

(8) In militaire kringen (zie punt a)

(9) In de gerechtelijke wereld

Advocaten en magistraten kunnen zich inschrijven voor de jaarlijkse cursus IHR (zie punt (10)). Deze cursus wordt elk jaar door de Franse Orde van advocaten bij de balie te Brussel erkend als permanente vorming voor advocaten.

In 2013 kwam een samenwerking tot stand tussen het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap), de Balie te Brussel en haar Mensenrechteninstituut in het kader van een opleiding internationaal humanitair recht en internationaal strafrecht voor magistraten, advocaten en stagiairs die ingeschreven zijn bij een Belgische balie. Deze opleiding was gespreid over de periode 2013-2014.

(10) Bij het grote publiek

Het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap) organiseert nu en dan sensibiliseringsactiviteiten rond IHR voor het grote publiek, bijvoorbeeld in de vorm van conferenties of seminars.

Bovendien wordt sinds 2006 jaarlijks een cursus internationaal humanitair recht georganiseerd voor iedereen die interesse heeft voor deze materie of het IHR moet toepassen in het kader van zijn professionele loopbaan. Deze cursus vormt een inleiding tot de beginselen van het internationaal humanitair recht en biedt een praktische benadering van de materie in het licht van de internationale actualiteit. De cursus omvat 8 lespakketten en overloopt de verschillende luiken van het internationaal humanitair recht. De lespakketten worden gegeven door sprekers met een zeer uiteenlopend profiel (academici, medewerkers van internationale of humanitaire organisaties, magistraten, militairen, ...), wat bijdraagt tot een genuanceerde en volledige kijk op de humanitaire noden (voor meer informatie:

<http://www.croix-rouge.be/me-former/droit-international-humanitaire1/cours-general-dih/>).

c) De verspreiding van het IHR door het Rode Kruis-Vlaanderen

- (1) Reeds in 1983 werd binnen het Rode Kruis-Vlaanderen een specifieke dienst opgericht met de verspreiding van het IHR als uitdrukkelijke opdracht.
- (2) Als onderdeel van de dienst Internationale Samenwerking, stelt het zich tot doel dat het IHR wordt verspreid naar specifieke doelgroepen, zodat het IHR op de juiste manier wordt geïnterpreteerd en toegepast. Rode Kruis-Vlaanderen richt zich daarbij in de eerste plaats op personen die in hun toekomstige (bv. studenten rechten) of huidige (bv. journalisten, ngo-medewerkers, militairen, enz.) werkzaamheden een belang hebben bij een kennis over internationaal humanitair recht. Daarnaast richt het zich op beleidsmakers die een belangrijke rol spelen in de implementatie en beeldvorming rond IHR. De dienst voert daartoe diverse activiteiten uit op het vlak van verspreiding van het IHR. Ter aanvulling van de activiteiten onder punt (a) worden hieronder de activiteiten naar de andere specifieke doelgroepen belicht.
- (3) Rode Kruisvrijwilligers – en personeelsleden
 - In de communicatiekanalen van de dienst Internationale Samenwerking van Rode Kruis-Vlaanderen bestemd voor de vrijwilligers (zoals mailing Internationaal Digitaal) worden regelmatig IHR-gerelateerde onderwerpen opgenomen.
 - Ad hoc worden er korte presentaties gegeven aan de personeelsleden over actuele thema's van het IHR. Daarnaast krijgen nieuwe medewerkers van de dienst Internationale Samenwerking een korte introductie over IHR.
 - IHR komt regelmatig aan bod in de opleidingen voor vrijwilligers geïnteresseerd in internationale thema's en samenwerking.
- (4) Scholen en jeugdwerking

Rode Kruis-Vlaanderen heeft in het verleden verschillende lespakketten ontwikkeld voor het secundair onderwijs en jeugdbewegingen. Deze zijn beschikbaar op de website: <http://www.rodekruis.be/wat-doen-we/hulp-wereldwijd/ihr/publicaties/>

In de huidige werking is er geen actieve scholen- en jeugdwerking.
- (5) Media
 - Naar aanleiding van relevante actuele feiten verspreidt Rode Kruis-Vlaanderen nieuwsberichten en staat het desgevallend ter beschikking voor neutrale en onpartijdige informatie over het juridische kader ervan.

- Rode Kruis-Vlaanderen neemt elk jaar het initiatief om een vorming aan te bieden aan de universiteiten en hogescholen voor studenten journalistiek. In dit gastcollege wordt een algemene inleiding tot het IHR gegeven met bijzondere aandacht voor de relevantie van IHR als geheel voor de media en aan de specifieke rechtsregels betreffende journalisten in gewapende conflicten.
 - Rode Kruis-Vlaanderen onderzoekt momenteel de mogelijkheden om een vorming voor journalisten te organiseren.
- (6) Hogescholen, universiteiten en studentengroepen
- Rode Kruis-Vlaanderen verzorgt gastcolleges omtrent IHR aan diverse hogescholen en universiteiten en verleent medewerking aan IHR-gerelateerde studieprojecten (bv. bij masterproeven).
 - Rode Kruis – Vlaanderen gaat ook in op ad hoc vragen voor gastcollege met een inleiding tot IHR of over een actueel thema, bijvoorbeeld op aanvraag van studenten groepen of andere studierichtingen dan rechten of journalistiek.
 - Sinds 2011 organiseert Rode Kruis-Vlaanderen samen met het Nederlandse Rode Kruis de Frits Kalshoven International Humanitarian Law Competition. Deze Engelstalige pleitwedstrijd staat open voor studenten rechten en van de militaire academies in België en Nederland. Gedurende vijf dagen worden de deelnemers ondergedompeld in het internationaal humanitair recht door lezingen, bezoeken aan internationale instellingen, rollenspelen en een pleitwedstrijd.
 - In haar programma 2017-2021 zal Rode Kruis-Vlaanderen zich vooral richten op een samenwerking met de universiteiten, met als gevolg dat de focus verschuift van de studenten naar de instellingen.
- (7) Humanitaire actoren
- Binnen de “Infocyclus” van het Belgische ontwikkelingsagentschap BTC-CTB verzorgt Rode Kruis-Vlaanderen een module over IHR voor toekomstige NGO-medewerkers.
- (8) Overheid (zie hierboven onder punt 7 a))
- (9) Strijdkrachten (zie hierboven onder punt 7 a))
- (10) Overige
- Rode Kruis-Vlaanderen organiseert jaarlijks een lessenreeks over IHR. In 2014 werd de inhoud van deze vorming gewijzigd: in plaats van actuele thema's die (voornamelijk) een reeds gespecialiseerd publiek aantrekken, werd hiervan een basisopleiding gemaakt. Deze vorming bestaat uit 4 à 5 avondsessies die openstaan voor het brede publiek, zowel juristen als niet-juristen, maar waar voornamelijk bovenstaande

doelgroepen aan deelnemen. De Lessenreeks wordt bovendien erkend door de Orde van Vlaamse Balies, waardoor advocaten juridische punten kunnen aanvragen voor deelname.

- De jaarlijkse lessenreeks, als basisopleiding, wordt aangevuld met een of meerdere studiedagen rond actuele thema's. Deze studiedagen staan eveneens open tot het brede publiek, maar richt zich wel tot de personen die al een basiskennis hebben van het internationaal humanitair recht.
- De website <http://www.rodekruis.be/wat-doen-we/hulp-wereldwijd/ihr/> verzamelt alle verdragen inzake internationaal humanitair recht waar België partij bij is. Daarnaast publiceert het nieuwsberichten waarbij de actuele kant van het internationaal humanitair recht wordt belicht.

V. VOORSTELLEN VAN BESLISSING

A. Wat defensie betreft:

Rekening houdend met de zeer bevredigende stand van zaken van de uitvoeringsmaatregelen in deze sector, is de ICHR van mening dat momenteel geen enkel initiatief vereist is. Aangezien de ICHR belast is met de "follow-up" van de uitvoeringsmaatregelen, moet ze worden ingelicht over het verspreidingsprogramma dat zal worden uitgewerkt en toegepast op de verschillende niveaus van de militaire organisatie. In het licht van de gebeurtenissen zal ze ook moeten nagaan of het nodig is aanbevelingen of adviezen te formuleren (eventueel op verzoek van de afvaardiging van Defensie) over een of ander punt.

B. Wat het Rode Kruis betreft:

Nihil.

C. Wat de overheid betreft:

De vertegenwoordigers van alle departementen moeten de uitwerking en de uitvoering van de verspreidingsprogramma's betreffende de ambtenaren van hun eigen departement voortzetten en de ICHR regelmatig informeren over de stand van zaken van deze maatregelen.

Indien de betrokken departementen er niet in slagen een passend verspreidingsprogramma uit te werken, wat nog zeer vaak het geval is, kan een ontwerp van algemene richtlijn worden opgesteld onder het gezag van de Eerste Minister.

D. Wat het onderwijs betreft:

Cf. KB dat ook betrekking heeft op de Gemeenschappen en Gewesten + verwijzing naar de werkgroep “Verspreiding van het IHR in het onderwijs” voor bijkomende inlichtingen.

Deze overwegingen moeten voortaan worden geïnterpreteerd in het licht van de beslissing van de Ministerraad van 23 december 1994 die de ICHR ermee heeft belast de regeringen van de Gemeenschappen (en van de Gewesten) uit te nodigen om met haar samen te werken en voor een passende vertegenwoordiging binnen de ICHR te zorgen.

E. Wat de medische en paramedische kringen betreft: volksgezondheid

1. Het zou een stap in de goede richting zijn om de opleidingsprogramma's van artsen en alle paramedische professionelen aan te passen. Het invoeren van een specifiek vak dat gewijd is aan de uiteenzetting van de beginselen van het humanitair recht lijkt aan de orde. Hoe dit verwezenlijkt kan worden, is een materie van de Gemeenschappen en moet besproken worden in de onderwijsraden. De Nationale Raad voor Verpleegkunde en de Hoge Raad zijn niet bevoegd om deze doelstellingen te verwezenlijken.
2. Met betrekking tot het verspreiden van de beginselen van het humanitair recht onder het huidige medische en paramedische personeel stelt de FOD Volksgezondheid voor om een folder op te stellen en te verspreiden onder deze mensen. De verspreiding van deze folder zou eventueel kunnen gebeuren in samenwerking met de Orde der Geneesheren, de paramedische beroepsorganisaties en de Koninklijke Academies voor Geneeskunde.

Inzake het verspreiden van een dergelijke folder stelt de FOD Volksgezondheid zich wel de vraag of het niet mogelijk zou zijn om deze folder op te stellen in samenwerking met de andere FOD's om zo tot een eenvormige verspreiding van het humanitair recht te komen onder de diverse doelgroepen die eigenlijk hetzelfde niveau van informatie nodig hebben.

3. De FOD Volksgezondheid stelt voor om een samenwerkingsverband aan te gaan met het Rode Kruis om opleidingspakketten te geven aan medisch en paramedisch personeel dat van plan is in het buitenland aan de slag te gaan. Het Rode Kruis beschikt reeds over dergelijke opleidingspakketten en vormt dus een interessante bron van informatie en kennis. Dit voorstel zal besproken worden in de werkgroep “Verspreiding”.

F. Wat de ICHR betreft:

1. Actiepunten voor de werkgroep verspreiding:
 - Regelmatige bespreking van de prioritaire doelgroepen binnen deze werkgroep. Er is een versterking mogelijk naar de volgende doelgroepen: medisch personeel, journalisten en de economische sector, magistraten, etc.
 - De informatie-uitwisseling bevorderen over vormingen over IHR georganiseerd door de verschillende actoren.

G. Website van de ICHR en het Rode Kruis

De ICHR heeft een website gemaakt om een groter aantal mensen te kunnen informeren over het IHR, de Commissie zelf en de activiteiten in verband met het IHR.

Bovendien is informatie over IHR beschikbaar op de websites van het Rode Kruis-Vlaanderen en het Belgische Rode Kruis (Franstalige Gemeenschap):

- <http://www.rodekruis.be/wat-doen-we/hulp-wereldwijd/ihr/>
- <http://www.croix-rouge.be/activites/protection-des-personnes-touchees-par-la-guerre/>

VI. LAATSTE BIJWERKING

September 2016

DATUM VAN GOEDKEURING DOOR DE ICHR

December 2016.

BIJLAGEN

/